

CHECKLISTA

för planering och utformning av inkluderande mottagningsplatser, inkvarteringsplatser och trygghetspunkter

INLEDNING:

En kris eller väpnat angrepp påverkar inte hela befolkningen på samma sätt eftersom människor har olika fysiska, psykiska, språkliga och socioekonomiska förutsättningar. De som redan lever i en utsatt situation kommer sannolikt drabbas hårdare. Därför behöver jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv integreras i arbetet med att planera för skydd och trygghet för hela civilbefolkningen vid kris eller krig.

Den här checklistan syftar till att vara ett konkret stöd för tjänstepersoner inom offentlig verksamhet med ansvar för krisberedskap och civilt försvar.

OLIKA FORMER AV ANORDNADE SAMLINGSPLATSER

Trygghetspunkter

Trygghetspunkter är särskilda samlingsplatser med funktioner som kommuner kan etablera för att ge stöd till befolkningen vid samhällsstörningar. På trygghetspunkter kan civilbefolkningen erbjudas möjlighet att få värma sig, få information och i vissa fall kan det även finnas behov av att kunna laga mat, duscha och övernatta.

Mottagningsplatser och inkvarteringsplatser

Utrymning innebär att människor behöver flyttas från ett område. Det kan exempelvis vara utifrån fara för människors liv och hälsa eller att det vid höjd beredskap kommer bedrivas militär verksamhet i området. Vid utrymning ordnar vissa människor boende på egen hand men samhället behöver också kunna bistå med boende. Vad som erbjuds på mottagningsplatser kan se olika ut men det är ofta en temporär vistelse med viss service. Inkvarteringsplatser är vanligtvis belägna runtomkring mottagningsplatser, dit människor slussas för logi under en kortare eller längre tid.

Likheter och skillnader

Trygghetspunkter, mottagningsplatser och inkvarteringsplatser är alla olika typer av samlingsplatser som syftar till att skydda civilbefolkningen och ge stöd vid akuta situationer. De har flera gemensamma funktioner, såsom behov av bemanning, behov av att förmedla information, erbjuda stöd och skapa en trygg miljö samt att kunna möta olika förutsättningar hos befolkningen. Samtidigt har platserna delvis skilda funktioner gällande syfte och den tidsperiod som människor ska vistas där. Använd de delar av checklistan som är relevant för den verksamhet du planerar.

ÖVERGRIPANDE FRÅGOR

Olika förutsättningar och livsvillkor

För att kunna integrera ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i beredningsplaneringen är det grundläggande att känna till vilka förutsättningar olika grupper har.

Fundera kring:

- Vilka grupper riskerar att bli särskilt utsatta vid kris eller krig i er kommun?
 - » Utgå från diskrimineringsgrunderna. Komplettera även med annan relevant kunskap så som exempelvis ekonomisk utsatthet, hemlöshet, trångboddhet, socialt deltagande och olika förutsättningar för boende i stad eller på landsbygd.
 - » Ta hjälp av civilsamhället för att stärka kunskapen om hur invånarna har det.
- Hur kan kollegor med sakkunskap inom jämställdhet och mäns våld mot kvinnor, mänskliga rättigheter, funktionshinder, barnrätt eller folkhälsa involveras i arbetet för att stärka kunskaperna om olika förutsättningar och rättigheter?
- Hur kan kollegor med sakkunskap inom folkrätt involveras?
- Vilka åtgärder blir aktuella för att motverka identifierad utsatthet?

DISKRIMINERINGSGRUNDERNA

- kön
- könsöverskridande identitet eller uttryck
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning
- ålder

Samverkan med civilsamhället

Civilsamhället har omfattande kunskap och erfarenhet när det gäller att möta behov hos hela civilbefolkningen. Genom att involvera civilsamhället i planering och etablering kan verksamheten bli mer inkluderande och möta olika personers behov.

Fundera kring:

- Vilka kompetenser och resurser finns hos olika aktörer i civilsamhället i er kommun?
- Vilka kontakter har ni med civilsamhället idag och vad behöver ni utveckla?
- Samverkan kan exempelvis handla om:
 - » stöd med att nå grupper med information som kommunen inte har kontakt med eller har svårt att nå.
 - » användning av lokaler i områden där kommunen inte har några egna.
 - » stöd med insamling av kläder eller annat det kan finnas behov av.
 - » hjälp med bemanning samt samordning av frivilliga.
 - » insatser som skapar trygghet och förtroende för grupper med lägre tillit till samhällets institutioner.
 - » kontakt med olika grupper som kan utgöra referensgrupp i planeringsarbetet, bistå vid test av planer och kriskommunikation samt delta i övning vid etablering av verksamheten.

På följande sidor finns en konkret checklista med exempel på vad ni kan behöva planera för och vilken utrustning som kan behövas i er verksamhet. Checklistan är indelad efter rubrikerna nedan.

- Var bör verksamheten placeras för att vara tillgänglig för invånare i hela kommunen?
- Vilka förnödenheter ska verksamheten erbjuda för att möta olika behov?
- Hur ska verksamheten tillgodose barns- och barnfamiljers behov?
- Hur ska verksamheten möta behov som relaterar till kön och könsidentitet?
- Hur ska verksamheten främja trygghet?
- Hur ska verksamheten förebygga och hantera våld och konflikter?
- Hur kan verksamheten vara tillgänglig för alla?
- Hur säkerställs att information om platsen samt information som ges på plats når samtliga?
- Hur ska personalen kunna möta olika behov hos besökarna?

CHECKLISTA

Var bör verksamheten placeras för att vara tillgänglig för invånare i hela kommunen?

Faktorer som bör vägas in:

- Välkända platser
- Möjligheten att ta sig till platsen med olika färdmedel
- Behov av mobila platser utifrån förutsättningar hos mer utsatta grupper
- Trygghet, både utifrån identifierade risker samt aspekter som främjar upplevd trygghet så som belysning, överskådlighet och tillgänglighet
- Folkrättsliga perspektiv, så att verksamheten inte förläggs i närheten av militära mål

Vilka förnödenheter ska verksamheten erbjuda för att möta olika behov?

Exempelvis:

- Mat som tar hänsyn till olika kostbehov, exempelvis utifrån allergier eller religiösa praktiker
- Modersmjölksersättning, vällingpulver och barnmat
- Kläder utifrån olika åldrar, storlekar och väderlek
- Blöjor och våtservetter
- Menstruationsskydd
- Inkontinensskydd för äldre
- Batterier, exempelvis för hörapparater och insulinpump
- Första hjälpen, hjärtstartare och receptfria läkemedel
- Resesängar, madrasser, värmefiltar eller sovsäckar
- Tvättmaskin

Hur ska verksamheten tillgodose barns- och barnfamiljers behov?

Exempelvis genom:

- Rutiner för registrering och omhändertagande av barn utan vårdnadshavare
- Rutiner som säkerställer skydd av barn på platsen, exempelvis att vuxna inte ska vara eller arbeta ensamma med enskilda barn
- Barnanpassat krisstöd
- Unga frivilliga som kan möta andra barn och unga
- Information anpassad för små och stora barn
- Rum och utrustning för små och stora barns lek

- Plats för läxor och studier
- Trygga och avgränsande sovplatser för barn och familjer
- Barnpassning
- Skötrum
- Varm dryck för barn

Hur ska verksamheten möta behov som relaterar till kön och könsidentitet?

Exempelvis genom:

- Möjlighet att möta kvinnlig personal
- Möjlighet att amma avskilt
- Avskärmning av sov- eller viloplatser för enskilda samt olika typer av familjer
- Belysning till och från platsen
- Könsspecifika toaletter och duschar
- Könsneutrala toaletter
- Separata hygienutrymmen med möjlighet att låsa om sig
- Att toaletter och duschar inte är placerade för avsides
- Hbtqi-kompetent personal

Hur ska verksamheten främja trygghet?

Exempelvis genom:

- Ordningspersonal och ansvariga för säkerhet och trygghet
- Tydlig identifiering av personal på plats, exempelvis genom användning av västar
- Informationsmaterial för besökare om utrymningsvägar, brandskydd och närmaste skyddsrum
- Böneplatser som kan nyttjas av olika trosinriktningar
- Ytor för gemenskap och sociala aktiviteter
- Krisstöd
- Rutiner för:
 - » att emot synpunkter och ge möjlighet att påverka verksamheten och eventuella missförhållanden
 - » behovsbedömning och utdelning av nödhjälp
 - » att göra utdrag ur belastningsregistret av personal
 - » hänvisning till sjukvård och krisstöd
 - » bemötande av människor i aktivt missbruk
 - » hantering av medföljande husdjur

Hur ska verksamheten förebygga och hantera våld och konflikter?

Exempelvis genom:

- Personal från socialtjänsten som kan hantera ärenden om exempelvis våld i nära relation, hedersrelaterat våld, barn som far illa eller barn utan vårdnadshavare
- Tydlig information om hur mycket personliga tillhörigheter varje individ får ta med sig, för att skapa jämlika förutsättningar och minska risken för konflikter mellan individer och grupper
- Ordningsregler samt information om vad som inte är tillåtet att ha med på platsen, exempelvis droger eller vapen
- Rutiner för:
 - » tilldelning av sängplatser och andra utrymmen baserat på behov och på ett likvärdigt, icke-diskriminerande sätt
 - » upprättande av polisanmälan
 - » informationsöverföring mellan olika kommuners socialtjänst
 - » förebygga och hantera våldsutsatthet, trakasserier samt misstänkt människohandel eller prostitution
 - » registrering av inkvarterade, inklusive hantering av skyddade personuppgifter och personer utan ID-handlingar

Hur kan verksamheten vara tillgänglig för alla?

Exempelvis genom:

- Ingång utan trappor, annars komplettera ingången med ramp eller hiss
- Automatisk dörröppnare
- Breda dörrar för rullstolar, rullatorer och barnvagnar
- Möblering som möjliggör att det går att ta sig fram med rullstol, rullator och barnvagn
- Tillgänglighetsanpassade toaletter och duschar, vilket innebär mer utrymme, stödhantag, larmfunktion samt där handfat och tvål kan nås av alla
- Hjälpa att hämta vatten och mat för de som behöver det
- Lugna eller tysta zoner
- Eluttag och laddstationer på tillgänglig höjd
- Hörslinga
- Säkerställa att personer med ledarhund har tillgång till platsen
- Extra belysning
- Anpassning utifrån allergier

Hur säkerställs att information om platsen samt information som ges på plats når samtliga?

Exempelvis genom:

- Klarspråk
- Översättning till olika språk
- Lätt svenska
- Bilder, symboler och piktogram
- Punktskrift och/eller möjlighet till inspelad uppläsning
- Flera olika kommunikationskanaler så som kommunens webbplats och sociala medier, fysiska och digitala utskick, flygblad, anslagstavlor, informationspunkter och uppsökande informatörer
- Kommunens olika verksamheter, exempelvis bibliotek, medborgarservice, fritidsverksamhet, socialtjänst samt bostadsbolag
- Skyltar till och på platsen
- Avsatta ytor för att ta del av och förmedla information
- Skärmar för information inne på platsen

Hur ska personalen kunna möta olika behov hos besökarna?

Exempelvis genom:

- Olika yrkeskompetenser och utbildning inom till exempel barns rättigheter, första hjälpen, medicinsk kunskap, trauma och krisstöd samt jämlikt bemötande
- Mångfald i kön, ålder och språkkunskaper
- Tolkkompetens

2026

Enheten för folkhälsa och rättighetsfrågor
Länsstyrelsen Västra Götaland

